

RADNY DZIELNICY BIAŁOŁĘKA
MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY

ul. Modlińska 197, 03-122 Warszawa,
tel. 22 443 83 72, 22 443 83 73, 22 443 83 75, faks 22 325 41 65
bialoleka.wor@um.warszawa.pl, um.warszawa.pl, bialoleka.um.warszawa.pl

Warszawa, 10.08.2022. r.

Filip Pelc
Radny Dzielniczy Białoleka
m.st. Warszawy

Zarząd Dzielniczy Białoleka
m.st. Warszawy

Interpelacja nr 2178

Sprawując mandat radnego składam interpelację w sprawie:

Dostępności wegańskich posiłków w stołówkach i bufetach przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych

Poniżej wysyłam moją odpowiedź na odpowiedź na interpelację z dnia 13 lipca 2022 roku.

Warszawa, 10 sierpnia 2022 roku

Znak sprawy: UD-II-WOR.0003.267.2022.TAD

(4.JMI.WPSP.BE)

Filip Pelc

Radny Dzielnicy Białołęka

Pani Katarzyna Pieńkowska

Zastępca Dyrektora Biura Edukacji m.st. Warszawy

Pani Izabela Ziątek

Zastępca Burmistrza Dzielnicy Białołęka m.st.

Warszawy

Szanowna Pani,

W odpowiedzi na odpowiedź na interpelację z dnia 13 lipca 2022 roku w sprawie dostępności wegańskich posiłków w stołówkach i bufetach przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych, dla których organem prowadzącym jest Miasto Stołeczne Warszawa wskazuję, co następuje.

Na wstępie należy wskazać, że rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 lipca 2016 roku w sprawie grup środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom w jednostkach systemu oświaty oraz wymagań, jakie muszą spełnić środki spożywcze stosowane w ramach żywienia zbiorowego dzieci i młodzieży w tych jednostkach¹ jest mi znane. Jednak – w obecnym brzmieniu – nie stoi ono na przeszkodzie wprowadzeniu do szkół żywności wegańskiej, w szczególności w kontekście zapewnienia dostępności przedmiotowej żywności.

Brak jest bowiem jakichkolwiek prawnych przeszkód do wprowadzenia wegańskich środków spożywczych przeznaczonych do sprzedaży dzieciom i młodzieży w jednostkach systemu oświaty. Oznacza to, że – przykładowo – takie produkty można wprowadzić do sprzedaży w sklepikach szkolnych i to jest pole do działania, jakie mogą podjąć władze samorządowe oraz organ prowadzący dla właściwych szkół. Podkreślić należy, że celem takich działań jest przeciwdziałanie wykluczeniu i realizacja konstytucyjnych praw uczniów – o czym będzie mowa w dalszej części niniejszej repliki.

W odpowiedzi podniesiono również, że żywienie zbiorowe opiera się na określonych zasadach i powinno spełniać wypracowane przez ekspertów rekomendacje. Wskazano również, że w Polsce zasady racjonalnego żywienia oraz zalecane racje pokarmowe dla różnych grup ludności opracowują - zgodnie z kompetencjami i aktualnym stanem wiedzy oraz publikują jednostki badawczo-rozwojowe podległe i nadzorowane przez Ministra Zdrowia, w tym głównie Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH – PIB oraz Instytut Matki i Dziecka. Nie da się odmówić słuszności takiemu postępowaniu, jednak nie rozwiązuje to problemu braku dostępności do posiłków roślinnych w szkołach. Brak jest przeszkód prawnych, aby w ramach działalności samorządu podjąć czynności

¹ Dz.U. z 2016 r. poz. 1154.

zwiększające dostęp do takich posiłków. Rzeczywiście brak jest przepisów, które nakazywałyby udostępnianie opcji posiłku wyłącznie roślinnego, jednak celem realizacji strategii unijnych (o których będzie szerzej mowa) oraz dawania dobrego przykładu możliwe jest podjęcie takich działań.

Dla przykładu, możliwe byłoby wprowadzenie (dla osób wyrażających taką chęć) do menu obowiązującego w placówkach edukacyjnych, dla których organem prowadzącym jest Miasto Stołeczne Warszawa, opcji posiłku wyłącznie roślinnego (tj. niezawierającego żadnych produktów pochodzenia zwierzęcego). Możliwe jest skomponowanie posiłku roślinnego w taki sposób, aby był on różnorodny i zawierał składniki odżywcze, które zapewniają zdrową dietę². Podkreślić należy, że nie chodzi o wprowadzenie wyłącznie wegańskich posiłków w określone dni tygodnia (np. wegańskich piątków), lecz zwiększenie dostępności takich posiłków dla osób wyrażających taką chęć.

W świetle powyższego za niewystarczające należy uznać działania – jak to wskazano w odpowiedzi na interpelację – podjęte przez samorząd warszawski, polegające na tym, aby szkoły były ekologiczne i zaspokajały różne potrzeby dzieci i młodzieży oraz oferowaniu „różnorodnych i zbilansowanych posiłków, zaspokajających indywidualne potrzeby żywieniowe najmłodszych, uwzględniając zwłaszcza te wynikające ze wskazań medycznych”, zaś oferta posiłków oferowana w placówkach edukacyjnych „musi być zgodna z rekomendacjami ekspertów i naukowców, a bez rekomendacji ekspertów w zakresie żywienia najmłodszych, dieta wegańska nie może zostać wprowadzona jako rozwiązanie systemowe w placówkach nadzorowanych przez m.st. Warszawę”. Ponownie podkreślić należy, że nie chodzi o systemowe wprowadzenie diety wegańskiej w placówkach nadzorowanych przez m. st. Warszawę jako jedyne obowiązujące rozwiązanie. Chodzi o zwiększenie dostępności takich posiłków dla dzieci i młodzieży, co będzie stanowić również realizację ich praw – o czym będzie mowa w dalszej części niniejszej repliki.

W odpowiedzi na interpelację wskazano również, że w przypadku przedszkoli posiłki przygotowywane są głównie we własnej kuchni, natomiast szkoły przeważnie korzystają z posiłków przygotowywanych przez agentów wynajmujących kuchnię lub z cateringu. W ostatnich latach pojawiła się również możliwość zamawiania przez osoby uczniowskie obiadów z dowozem do szkoły, poprzez aplikację na smartfony. Z tej możliwości, za zgodą dyrektora szkoły, korzystają głównie osoby uczniowskie szkół ponadpodstawowych. Nie rozwiązuje to jednak problemu dostępności do roślinnej żywności.

W tym miejscu warto bowiem przytoczyć badanie przeprowadzone przez Fundację Green REV Institute we współpracy z Rodzicami dla Klimatu i Akcją Demokracją na przełomie kwietnia i maja 2022 roku pod nazwą „Badanie dostępności roślinnych posiłków w szkołach”. Grupa badawcza (660 osób) została scharakteryzowana jako osoby uczące się w szkołach prywatnych i publicznych szkół podstawowych i ponadpodstawowych w Polsce ze wszystkich typów miejscowości podzielonych pod kątem wielkości. Z badania wynika, że prawie połowa ankietowanych ogranicza lub wyklucza

² Dla przykładu zob. Zalecenia dot. zdrowej diety roślinnej autorstwa Narodowego Programu Promocji Zdrowego Żywienia w Portugalii: [Guidelines-for-a-healthy-vegetarian-diet.pdf](https://www.nutrimento.pt) (nutrimento.pt)

całkowicie konkretne produkty zwierzęce, a na diecie wegańskiej i flexi wegańskiej jest ponad 10% osób uczących się (10.2%). Jednocześnie zaledwie 6,5% osób ma możliwość spożycia wegańskiego posiłku, przy czym najczęściej tego rodzaju posiłki są dostępne głównie w formie eliminacji części elementów posiłku np. wykluczenie mięsa z posiłku i zakup samych warzyw np. frytek, surówki, gotowanych ziemniaków, makaronu. Badania³ pokazują, że liczba wegan stale rośnie, w szczególności w grupach wiekowych 16-24. Widać zatem jasno, że rozwiązania dotyczące własnej kuchni lub posiłków przygotowywanych przez agentów, jak również obiady z dowozem do szkoły są niewystarczające. Niezbędna jest aktywność samorządów, która doprowadzi do rozwiązania problemu dostępności.

Nie do końca precyzyjne jest stwierdzenie zawarte w odpowiedzi na interpelację dotyczące kompetencji dyrektora szkoły wskazanych w art. 68 Prawa oświatowego. W odpowiedzi wskazano bowiem, że działalnością szkoły kieruje dyrektor i to on sprawuje opiekę nad osobami uczniowskimi oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne. Ma to stanowić argument za tym, że organizacja żywienia osób uczniowskich w czasie pobytu w szkole należy do kompetencji dyrektora lub dyrektorki szkoły, a w miarę możliwości ma on uwzględniać wnioski i opinie we wszystkich sprawach dotyczących szkoły, w tym również w sprawach dotyczących organizacji żywienia czy wyboru firmy zewnętrznej przygotowującej posiłki dla uczniów. Taka wykładnia nie oddaje rzeczywistego stanu faktycznego oraz prawnego.

Przepis art. 68 Prawa oświatowego należy bowiem odczytywać łącznie z art. 10 ust. 1 pkt 1 Prawa oświatowego, zgodnie z którym organ prowadzący szkołę lub placówkę odpowiada za jej działalność. Do zadań organu prowadzącego szkołę lub placówkę należy w szczególności zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Warto podkreślić, że pojęcie opieki pojawia się również w przepisach odnoszących się do zbiorowego żywienia w szkołach. Zgodnie bowiem z art. 106 ust. 1 Prawa oświatowego w celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań opiekuńczych, w szczególności wspierania prawidłowego rozwoju osób uczniowskich, szkoła może zorganizować stołówkę. Zgodnie zaś z art. 106 ust. 3 Prawa oświatowego warunki korzystania ze stołówki szkolnej, w tym wysokość opłat za posiłki, ustala dyrektor szkoły w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę. Pojęcie „w porozumieniu” oznacza, że wykonywanie wspomnianej wyżej kompetencji dyrektora lub dyrektorki „w porozumieniu” z organem prowadzącym oznacza, że zachodzi konieczność uzgadniania z tymże organem podejmowanych decyzji, choć – rzecz jasna – nie może to polegać na faktycznym pozbawieniu dyrektora lub dyrektorki kompetencji decyzyjnych. Ustalenie stawek oraz warunków korzystania ze stołówki szkolnej następuje w drodze wewnętrznego zarządzenia dyrektora lub dyrektorki szkoły, zaś „porozumienie” z organem prowadzącym oznacza potrzebę zakomunikowania temu organowi projektu zarządzenia i późniejszego uwzględnienia przez dyrektora lub dyrektorkę uwag organu⁴.

³ Raport RoślinnieJemy - Podsumowanie badań opinii publicznej odnośnie postaw konsumenckich Polaków wobec produktów i dań roślinnych, 2019, <https://pliki.horecatrends.pl/i/00/45/65/004565.pdf>

⁴ Por. M. Pilich [w:] A. Olszewski, M. Pilich, Prawo oświatowe. Komentarz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 106.

W związku z tym należy uznać, że istnieje pole do aktywnego działania władz miejskich m. st. Warszawy.

Odpowiedzialne działania samorządów mające na celu zwiększenie dostępu do roślinnej żywności stanowiłyby krok ku realizacji wynikających z zaleceń strategii przyjętych na poziomie Unii Europejskiej. W kontekście dążenia ku realizacji Europejskiego Zielonego Ładu Komisja Europejska przyjęła kompleksową strategię „Od pola do stołu” (EU Farm 2 Fork), w ramach której uznaje się silne zależności między zdrowiem ludzi, zdrowiem społeczeństw na wszystkich poziomach i zdrową planetą oraz która ma na celu uwzględnienie w kompleksowy sposób wyzwań związanych ze zrównoważonymi systemami żywnościowymi. Strategia „Od pola do stołu” ma na celu przyspieszenie przejścia na zrównoważony system żywnościowy, który powinien:

- mieć neutralny lub pozytywny wpływ na środowisko;
- pomóc w łagodzeniu skutków zmian klimatu i dostosowywać się do ich skutków;
- odwrócić utratę bioróżnorodności;
- zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe rozumiane jako zapewnienie każdej i każdemu dostępu do wystarczającej ilości bezpiecznej, pożywnej żywności produkowanej w sposób zrównoważony;
- zachowanie przystępności cenowej żywności przy jednoczesnym generowaniu bardziej sprawiedliwych zysków ekonomicznych, wspieranie konkurencyjności sektora dostaw w UE i promowanie uczciwego handlu.

Aby przyspieszyć przejście na zrównoważony system żywnościowy, w ramach strategii „Od pola do stołu” podjęto liczne działania, lecz uznano, że nieskoordynowane indywidualne i sektorowe działania nie mogą zapewnić spójności polityki na szczeblu unijnym i krajowym, uwzględnić zrównoważonego rozwoju we wszystkich politykach związanych z żywnością ani zwiększyć odporności systemów żywnościowych. Komisja Europejska zauważyła, że konieczne jest stworzenie ram systemowych z uwzględnieniem odpowiedzialności władz publicznych i producentów żywności.

Dlatego Komisja Europejska zamierza stworzyć kompleksowe ramy Sustainable Food System Law (SFS Law). Rozwiązanie to zapewni, że zrównoważona polityka żywnościowa będzie prowadzona kompleksowo, obligatoryjnie i systemowo.

Jako najważniejsze zasady i cele SFS Law można wskazać:

- wprowadzenie obligatoryjnego oznakowania, dostępnego dla wszystkich konsumentów i konsumentek, tak, żeby zdrowe wybory żywieniowe były łatwe i intuicyjne;
- odpowiedzialność decydentek i decydentów, rządów, samorządów i dużych, wiodących producentów żywności, tak, aby zmiana systemowa była skuteczna;
- ułatwienie wyboru zdrowej i zrównoważonej diety, przynoszącej korzyści dla zdrowia konsumentek oraz konsumentów i przyczyniającej się do zmniejszenia śladu środowiskowego systemu żywności, a także mobilizowanie inwestycji w zrównoważone metody produkcji żywności;

- optymalizacja produkcji, dystrybucji i konsumpcji żywności, tak by zwiększyć efektywność wykorzystania zasobów oraz ograniczyć straty i marnotrawstwo żywności;
- zapewnienie przejrzystości do realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

Dostępność do posiłków roślinnych będzie stanowić krok ku realizacji powyższych celów z uwagi na niezwykle istotne aspekty zdrowotne, środowiskowe i społeczne – o których będzie mowa w dalszej części niniejszej repliki.

Samorządy posiadają kompetencje do wdrożenia stosownych polityk i podjęcia działań, które realnie sprawią, że w placówkach oświatowych zaistnieje szeroka dostępność do roślinnej żywności. Co więcej, ze strategii unijnych wynika, że samorządy muszą pozostawać w gotowości, gdyż zmiany w systemie żywnościowym nadchodzą i są nieuniknione. Skorzystanie z nich stanowiłoby krok w stronę realizacji trzech niezwykle istotnych aspektów:

1. Aspekt zdrowotny:

W odpowiedzi na interpelację powołano się na normy żywieniowe dla niemowląt. Wskazują, że podjęte działania dotyczyłyby żywienia dzieci i młodzieży w placówkach edukacyjnych – a więc już po wieku niemowlęcym. Dostęp do żywności roślinnej posiadałby znaczący walor zdrowotny. Nadmierne spożycie tłuszczów zwierzęcych, które zawierają nasycone kwasy tłuszczowe, jest przyczyną wielu chorób, przede wszystkim chorób układu sercowo-naczyniowego i niektórych nowotworów⁵. Mleko i jego pochodne zawierają od 60 do 65% nasyconych kwasów tłuszczowych⁶, a ich spożycie wpływa na podwyższenie poziomu cholesterolu we krwi i zwiększenie ryzyka chorób sercowo-naczyniowych, np. miażdżycy i zawału serca. Co więcej, mleko zwierzęce i jego pochodne ma całkowicie inny skład jakościowy w porównaniu do mleka ludzkiego. Zawiera ono bowiem ponad trzykrotnie więcej białka, w większości nieprzyswajalnego dla ludzi i bardzo alergizującego. Badania wskazują, że alergia na mleko krowie (CMA) jest jedną z najczęstszych alergii pokarmowych w dzieciństwie⁷. Prowadzi to do reakcji skórnych (atopowe zapalenie skóry, pokrzywka, obrzęk naczynioruchowy), oddechowe (nieżyt nosa, astma, kaszel) i żołądkowo-jelitowe (wymioty, biegunka, kolka, refluks żołądkowo-przełykowy), a w niektórych przypadkach wstrząs anafilaktyczny⁸.

Warto również zaznaczyć, że spożywanie produktów mlecznych przyczynia się do rozwoju miażdżycy. Produkty utleniania cholesterolu (oksysterole) powstające w mleku i produktach mlecznych w trakcie procesów technologicznych, jakim są poddawane, są niekorzystne dla zdrowia człowieka i stanowią główną przyczynę powstawania miażdżycy. Produkty pochodzenia roślinnego są lepsze dla zdrowia ludzi – dla przykładu w przeprowadzonych badaniach klinicznych stwierdzono korzystny wpływ soi,

⁵ Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego, Piramida Zdrowego Żywienia i Stylu Życia Dzieci i Młodzieży, <https://ncez.pzh.gov.pl/dzieci-i-mlodziez/piramida-zdrowego-zywienia-i-stylu-zycia-dzieci-i-mlodziezy-2/>

⁶ G. Cichosz, H. Czeczot: Kwasy tłuszczowe izomerii trans w diecie człowieka. *Bromat. Chem. Toksykol.*, 2012.

⁷ Monaci, L., Tregoat, V., van Hengel, A.J. & Anklam, E. 2006. Milk allergens, their characteristics and their detection in food: A review. *Eur. Food Res. Technol.*, 223(2): 149–179.

⁸ Basnet, S., Schneider, M., Gazit, A., Mander, G. & Doctor, A. 2010. Fresh goat's milk for infants: Myths and realities a review. *Pediatrics*, 125(4): e973–e977.

zwłaszcza u pacjentów i pacjentek młodych i o wyraźnie podwyższonym poziomie cholesterolu⁹. Warto mieć również na uwadze fakt, że dieta roślinna znacząco obniża koszty opieki zdrowotnej poprzez eliminację czynników zmierzających do rozwoju chorób powodowanych przez spożycie produktów pochodzenia zwierzęcego – w szczególności mleka i nabiału.

Nie można nie uwzględnić skutków spożywania mięsa. Udowodniono bowiem, że zwiększona podaż czerwonego i wysokoprzetworzonego mięsa (4 i więcej porcji tygodniowo) ma udowodniony wpływ na zwiększenie ryzyka wystąpienia raka jelita grubego oraz że osoby na diecie wegetariańskiej, wegańskiej i peskatariańskiej mają niższe ryzyko zachorowania na chorobę nowotworową w ciągu życia niż osoby na diecie zawierającej mięso¹⁰. Co więcej, osoby na diecie wegańskiej i wegetariańskiej mają statystycznie niższe BMI niż osoby na diecie zawierającej mięso, co stanowi czynnik ochronny przed zachorowaniem na cukrzycę¹¹.

Powyższe świadczy o tym, że aspekty zdrowotne i skutki braku dostępności do żywności roślinnej są niemożliwe do zignorowania. Warto podkreślić, że takie działanie będzie miało walor profilaktyczny – przy zwiększeniu dostępności do posiłków roślinnych skutkiem będzie rzadsze występowanie chorób, których leczenie pochłania znaczne środki finansowe. W Stanach Zjednoczonych przeprowadzono również dodatkowe badania mające na celu sprawdzenie wpływu diety roślinnej na koszty opieki zdrowotnej – dowiedziono, że koszty zdrowotne dla społeczeństwa związane ze spożyciem mięsa czerwonego i przetworzonego w 2020 r. wyniosły 285 mld USD [przedziały wrażliwości oparte na niepewności epidemiologicznej (SI), 93–431], z czego trzy czwarte wynikało ze spożycia mięsa przetworzonego¹². Są to dane, których nie sposób zignorować, gdyż nie ma wątpliwości, że tego rodzaju koszty zdrowotno-finansowe ponosimy również w Polsce.

2. Aspekt środowiskowy:

W odpowiedzi na interpelację w żadnym stopniu nie uwzględniono aspektu środowiskowego. Pamiętać trzeba, że produkcja zwierzęca (ze szczególnym uwzględnieniem ferm przemysłowych) wywiera skrajnie negatywny wpływ na środowisko, zaś kreowanie popytu na zwierzęce produkty (w tym w ramach żywienia w szkołach) pozostaje w sprzeczności z ideą zrównoważonej i zielonej

⁹ Sirtori C.R., Lovati M.R., Monzoni C., Monetti M., Pazzucconi F., Gatti E. 1995. Soy and cholesterol reduction: clinical experience. *J. Nutr.* 125: 598–605.

¹⁰ Segovia-Siapco G, Sabaté J. Health and sustainability outcomes of vegetarian dietary patterns: a revisit of the EPIC-Oxford and the Adventist Health Study-2 cohorts. *Eur J Clin Nutr.* 2019;72(Suppl 1):60–70. doi:10.1038/s41430-018-0310-z

¹¹ Papier K, Appleby PN, Fensom GK, Knuppel A, Perez-Cornago A, Schmidt JA et al. Vegetarian diets and risk of hospitalisation or death with diabetes in British adults: results from the EPICOxford study. *Nutr Diabetes.* 2019;9(1):7. doi:10.1038/s41387-019-0074-0 i wskazane tam uwagi:

W porównaniu z osobami regularnie jedzącymi mięso, osoby jedzące mało mięsa, ryby i wegetarianie rzadziej zachorowały na cukrzycę (współczynnik ryzyka (HR) = 0,63, 95% przedział ufności (CI) 0,54-0,75; HR = 0,47, 95% CI 0,38 -0,59 i HR = 0,63, 95% CI 0,54-0,74). Związki te uległy znacznemu osłabieniu po skorygowaniu o wskaźnik masy ciała (BMI) (osoby niskomięsne: HR = 0,78, 95% CI 0,66-0,92; osoby jedzące ryby: HR = 0,64, 95% CI 0,51-0,80; i wegetarianie: HR = 0,89, 95% CI 0,76-1,05).

¹² Springmann M, Mason-D'Croz D, Robinson S, Wiebe K, Godfray H CJ, Rayner M et al. Health motivated taxes on red and processed meat: a modelling study on optimal tax levels and associated health impacts. *PLoS One.* 2018;13(11):e0204139. doi:10.1371/journal.pone.0204139.

transformacji. Wskazania w odpowiedzi, że „samorząd warszawski podejmuje różnorodne działania, aby szkoły były ekologiczne i zaspokajały różne potrzeby dzieci i młodzieży” nie można uznać za wystarczającego dowodu świadomości w tym temacie.

Wskazać przy tym należy, że:

- Dieta roślinna zapobiega utracie bioróżnorodności. W badaniach naukowych wskazuje się, że aktywne międzynarodowe wysiłki na rzecz zwiększenia plonów, zminimalizowania oczyszczania ziemi i fragmentacji siedlisk oraz ochrony gruntów naturalnych mogą zwiększyć bezpieczeństwo żywnościowe w krajach rozwijających się i zachować znaczną część pozostałej bioróżnorodności Ziemi¹³;
- Udowodniony naukowo jest również fakt, że dieta roślinna produkuje mniej gazów cieplarnianych. Dla przykładu, w badaniach naukowych wskazuje się, że w latach 2010-2050, w wyniku oczekiwanych zmian w populacji i poziomie dochodów, skutki środowiskowe systemu żywnościowego mogą wzrosnąć o 50-90% w przypadku braku zmian technologicznych i dedykowanych środków łagodzących, osiągając poziom, które będą stanowić niebezpieczeństwo dla ludzkości. Przykładowymi opcjami zmniejszenia wpływu systemu żywnościowego na środowisko są w zmiany diety w kierunku zdrowszej, bardziej opartej na roślinach, ulepszenia technologii i zarządzania zasobami naturalnymi oraz zmniejszenie strat i marnowania żywności¹⁴;
- Fermy przemysłowe stanowią źródła zanieczyszczeń, negatywnie oddziałują na środowisko naturalne oraz na ludzi zamieszkających w sąsiedztwie tych obiektów. Pomiędzy działalnością hodowlaną, rodzajem i ilością surowców i materiałów wprowadzonych do produkcji, a poziomem emisji do środowiska zanieczyszczeń istnieje ścisła zależność. Zgodnie z ogólnodostępnymi danymi¹⁵ hodowla zwierząt odpowiada za 32% metanu powodowanego przez człowieka, a na całym świecie prawie 80% gruntów rolnych jest wykorzystywanych do hodowli zwierząt – produkuje się przy tym jedynie 18% spożywanych kalorii. Przemysł hodowlany jako całość odpowiedzialny jest za emisję 14,5% gazów cieplarnianych pochodzenia antropogenicznego¹⁶. Niemożliwe jest zatem pominięcie znaczącego wpływu tego rodzaju produkcji na klimat i środowisko naturalne.

3. Aspekt społeczny:

Wskazać również należy, że dostępność roślinnych opcji żywieniowych w szkołach będzie stanowiło jeden z przejawów realizacji prawa przewidzianego w art. 48 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z tym przepisem rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania. W piśmiennictwie wskazuje się, że prawo rodziców

¹³ Dla przykładu: Tilman D, Clark M, Williams DR, Kimmel K, Polasky S, Packer C. Future threats to biodiversity and pathways to their prevention. *Nature*. 2017;546(7656):73–81. doi:10.1038/nature22900.

¹⁴ Springmann M, Clark M, Mason-D’Croz D, Wiebe K, Bodirsky BL, Lassaletta L et al. Options for keeping the food system within environmental limits. *Nature*. 2018;562(7728):519–25. doi:10.1038/s41586-018-0594-0.

¹⁵ Zob. raport Plant Based Treaty (<https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/06/PBT-Position-Paper-Digital.pdf>) i przywołane tam źródła.

¹⁶ P.J. Gerber, H. Steinfeld, B. Henderson, A. Mottet, C. Opio, J. Dijkman, A. Falcucci, G. Tempio, Tackling climate change through livestock – A global assessment of emissions and mitigation opportunities. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Rzym, 2013.

do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem jako najważniejsze prawo rodzicielskie. Prawo do wychowania dziecka jest w praktyce najważniejszym prawem rodzicielskim¹⁷. Dostęp uczniów w szkole do zdrowych posiłków produkowanych z poszanowaniem środowiska naturalnego uznać należy za spełnienie tego prawa konstytucyjnego.

Istotne jest również to, że dostępna roślinna opcja posiłku w szkole pozwoli zapewnić dostęp do zdrowych i zbilansowanych posiłków również osobom uczniowskim z alergiami na białko kurze i białko mleka krowiego. Spełnia to wymogi słusznościowe, jest wyrazem wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu. Promowanie zdrowych nawyków żywieniowych od najmłodszych lat jest najlepszą formą wykształcania zachowań prozdrowotnych, jak również dostępność roślinnych, nieprzetworzonych posiłków jest zgodna z wiedzą przekazywaną osobom uczniowskim w szkołach przy realizacji podstawy programowej w zakresie kładącym nacisk na zdrowe żywienie.

Umożliwienie wyboru osobom uczniowskim doprowadzi również do realizacji postulatów zawartych w Europejskiej Karcie Praw Podstawowych. Zgodnie z jej art. 24 ust. 2 we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, zarówno podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka. Będzie to służyło realizacji prawa do wyboru. Co więcej, będzie to stanowiło wyraz promowania zdrowych nawyków żywieniowych, jak również kształcenia postaw prośrodowiskowych i prozdrowotnych – dostępność do roślinnych, nieprzetworzonych produktów jest zgodna z wiedzą przekazywaną dzieci i młodzieży w szkołach oraz jest zgodna z rzetelnymi zaleceniami żywieniowymi.

W związku z powyższym wskazuję, jakie konkretne działania zmierzające do zwiększenia dostępności posiłków roślinnych (co doprowadzi do uwzględnienia wyżej wskazanych aspektów) mogą zostać podjęte na poziomie samorządowym:

1. Podjęcie uchwały intencyjnej w sprawie zwiększenia dostępności oraz promocji roślinnych opcji żywieniowych w przedszkolach i szkołach: w uchwale położono by nacisk na uczestnictwo w projekcie zwiększającym dostępność i promocję roślinnych opcji żywieniowych w placówkach oświatowych poprzez oferowanie żywności pochodzenia roślinnego jako alternatywy dla posiłków na prośbę ucznia lub rodzica, jak również uwzględniono by w budżecie środki przeznaczone na promocję i zwiększenie dostępności roślinnych opcji żywieniowych w placówkach oświatowych oraz podjęto by współpracę z organizacjami pozarządowymi promującymi zdrowe żywienie, z poszanowaniem środowiska naturalnego i praw zwierząt;

Takie zapisy powinny się znaleźć w projekcie polityki żywnościowej Miasta Stołecznego Warszawa. Jako Future Food 4 Climate zgłaszaliśmy uwagi do projektu.

2. Monitorowanie na poziomie samorządowym zapotrzebowania na dostępność roślinnych opcji żywieniowych wśród dzieci i młodzieży w wieku szkolnym: w obecnym stanie organizacyjnym

¹⁷ W. Borysiak, komentarz do art. 48 Konstytucji RP [w:] Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86 (fragment pozycji) Konstytucja RP. Tom I–II. Komentarz red. prof. dr hab. Marek Safjan, dr hab. Leszek Bosek, wyd. 1, 2016.

dochodzi bowiem do dyskryminacji osób, które poprzez swoje nawyki i działania wpływają pozytywnie na klimat i ochronę zdrowia publicznego;

3. Podjęcie konkretnych działań w celu przeciwdziałania wykluczeniom żywieniowym: stanowić to będzie realizację wskazanego wyżej aspektu społecznego. Warto zaznaczyć, że nie będzie to pozostawać w sprzeczności z art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z którym to przepisem organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Z wyrazami szacunku

Filip Pelc

Radny Dzielnicy Białołęka